DET FRIA KRIGET

Kyrklig beredskap när linjen bryts

Särtryck ur Kyrka & Folk 2026

Förord

Denna skrift har vuxit fram ur den process som under 2026 pågår i Svenska kyrkan kring äktenskapssynen, Läronämndens yttrande och kyrkomötets fortsatta beredning. Det omedelbara avgörandet har skjutits fram. Därmed har vi fått en beredelsetid. En sådan tid är inte detsamma som att faran är undanröjd. Den är ett ansvar – och framför allt en tid att besinna vad kampen gäller.

Kyrkan har fått sådana frister förut. År 1957 avvisade kyrkomötet förslaget i ämbetsfrågan, men redan året därpå återkom frågan och beslutet blev ett annat. År 1993 blev det på nytt tydligt att det utrymme som tidigare hade utlovats kunde beskäras och att en till synes avlägsen förändring snart kunde få konkreta följder för präster, församlingar och kyrkliga miljöer. Historien lär oss att ett uppskov inte får förväxlas med en seger. Beredelsetid ges för att användas.

”Vi kämpar inte mot kött och blod, utan mot furstarna, mot makterna, mot världshärskarna här i mörkret och mot ondskans andemakter i himlarymderna” (Ef 6:12). Kyrkans kamp riktas därför inte mot människor. Den förs inte för att besegra motståndare, försvara positioner för deras egen skull eller bevara en organisation som ett självändamål. Målet är att människor ska få upp ögonen för Jesus, komma till honom och räddas av honom. Det målet förändras inte om kyrkliga ordningar brister eller institutioner går förlorade. Tvärtom måste också ett sammanbrott mötas med frågan: Hur kan människor genom detta få syn på Kristus?

Utgångspunkten för de följande kapitlen (I–V) är de ord som uttrycker viljan att hålla stånd: **”Vi ger aldrig upp! Varje meddelande att motståndet skall uppges är falskt.”** Men orden får inte stanna vid ett slagord. Att inte ge upp betyder ytterst att inte överge det uppdrag för vilket kyrkan finns: att förkunna Kristus, kalla människor till honom och föra evangeliet vidare också när de invanda sambanden bryts. Denna skrift handlar därför om trohet och beredskap, men hela tiden med missionens mål för ögonen.

Mikaelidagen 2026
Andreas Stenkar Karlgren

Innehållsförteckning

Om linjen bryts 5
Kyrkans fria krig 6

Stridsviljan måste byggas 7
Ordning genom nöden 8
Stridsviljan måste byggas 8

Förbered nästa position 10
Bygg samband och ledarskap 11
Ekonomi och rum för kyrkoliv 12

Skjut inte andra motståndsmän i ryggen 13
Olika avsnitt, samma Herre 14
Håll ställningen där den kan hållas 15
Femtio år, inte nästa kyrkomöte 16

En praktisk beredskapsplan 16
1. Bygg alternativet innan du behöver det 17
2. Samla människor innan de skingras 17
3. Bryt de kyrkliga umgängestabuna 18
4. Du som är präst – bygg ditt samband nu 19
5. Utbilda nästa generation 19
6. Förbered för succession 20
7. Bygg ekonomisk handlingsfrihet 20
8. Ta vara på missionshusen och andra lokaler 21
9. Bygg informationsvägar 21
10. Bestäm din gräns innan du når den 22
11. Bestäm nästa position 22
Avslutning: börja nu 23
Vi ger aldrig upp 23

Vad betyder det att inte ge upp?

”Vi ger aldrig upp! Varje meddelande att motståndet skall uppges är falskt.”

Orden stod i 1961 års upplaga av *Om kriget kommer* och hör till de mest citerade formuleringarna från det svenska kalla kriget. De får en särskild aktualitet när människor ur en sammanstörtad bekännelsefront upprepar dem som ett mantra. Men den som säger att varje budskap om kapitulation är falskt måste också svara på den obekväma följdfrågan: **Vad betyder det att inte ge upp?**

En ledning finns på ett oväntat ställe. Mao Zedongs ord ”Det är rätt att göra uppror” träffar den punkt som kyrklig lojalism gärna undviker: man kan inte förbli lojal mot en struktur som har bestämt sig för att begrava den bekännelse man är satt att värna. När strukturen kräver kapitulation kan troheten mot kyrkans Herre kräva motstånd.

När fronten bryts, förband skärs av och sambandet med högre chef upphör ska uppgiften inte överges. I svensk militär terminologi kallas detta **det fria kriget**: mindre enheter fortsätter under rådande förhållanden, utnyttjar de resurser som finns och söker åter samband med egna förband. Ett sådant motstånd kan inte improviseras när sammanbrottet redan är ett faktum. Samband, ledarskap, försörjning och handlingsberedskap måste finnas i förväg. **Om linjen bryts upphör inte uppgiften.**

Om linjen bryts

När detta skrivs har kyrkomötet ännu inte avgjort frågan. Läronämnden säger alltjämt att Svenska kyrkan rymmer olika förståelser av äktenskapet, men kräver samtidigt att också en präst med traditionell äktenskapssyn erkänner samkönade äktenskap som äktenskap. Den särskilda beslutsordningen har inte aktualiserats. Den kyrkorättsliga analysen är gjord. Frågan är u vad som följer av den.

Kyrkomötet 2026 samlas den 29 september–2 oktober och den 16–18 november. Eneroths linje kan få genomslag eller återkomma efter ytter-

ligare beredning i en mer genomgripande form. Den återstående tiden och de kyrkorättsliga möjligheterna ska användas. Men kampvilja får inte bli en ursäkt för oförbereddhet.

Linjen är i praktiken redan bruten – några har därför lämnat Svenska kyrkan. Bekännelsefronten kring biskoparna i Göteborg (Bo Giertz och Bertil Gärtner) är överlöpt, och det som sker har karaktären av en slutoffensiv. Frågan är därför inte vad vi gör om linjen bryts, utan hur vi handlar när den har brutits. Präster, församlingar, missionsföreningar och familjer måste förbereda nästa position. När handlingsutrymmet väl är borta är det för sent att skapa handlingsberedskap.

Detta är varken en uppmaning att lämna Svenska kyrkan på förhand eller en förmaning att stanna. Den som står kvar ska inte kalla läget gott eller oproblematiskt. Men så länge en präst eller lekman med rent samvete kan fullgöra sin kallelse där – predika evangeliet, undervisa barnen och samla människor kring Ordet och sakramenten – kan det vara nödvändigt att hålla positionen. Avgörandet måste prövas inför Gud utifrån samvetet, kallelsen och det faktiska handlingsutrymmet. Samtidigt måste nästa position vara förberedd den dag detta inte längre är möjligt.

Kyrkans fria krig

Kyrkans kamp riktas inte mot människor och innebär inte våld. Hennes vapen är Guds ord och bönen. Hennes verksamhet är gudstjänst, predikan, sakramentsförvaltning, undervisning, själavård, mission och diakoni. Med den avgränsningen hjälper bilden oss att läsa en kyrklig karta som redan är splittrad.

På vissa platser fungerar kyrkolivet ännu väl: evangeliet predikas, församlingar samlas och barn och unga undervisas. **Dessa positioner ska hållas.** På andra håll finns redan avskurna förband: missionsföreningar, missionshus, gudstjänstgemenskaper, präster och lekmän som fjärmat sig från den teologiska utvecklingen i Svenska kyrkans centrala organ och som fortsätter arbetet lokalt.

På andra orter återstår kanske några familjer, två vänner eller en ensam präst. Också där kan något börja. Jesu ord anger den minsta gemenskapen: **”Där två eller tre är samlade i mitt namn är jag mitt ibland dem” (Matt 18:20).** En sådan gemenskap utgör ingen fullständig kyrklig organisation, men kan be, läsa Bibeln, lära barnen katekesen och söka samband med andra. Med tiden kan några familjer kalla en präst och en äldre generation bära den yngres utbildning.

Det fria kriget börjar när vi inser att uppgiften består även när den vanliga organisationen inte längre löser den åt oss. Nästa fråga är hur kyrklig ordning och samband kan bevaras genom en sådan nöd.

Stridsviljan måste byggas

När de vanliga sambanden bryts behöver kyrkan både former som bevarar ordningen och människor som orkar bära den. Denna del handlar därför om två slags beredskap: den kyrkliga ordningen genom nöden och den stridsvilja som gör trohet möjlig när det kostar.

Kyrkohistorien visar att det fria krigets situation inte är ny. Krig, förföljelse, revolution, geografisk isolering och lärostrider har gång på gång skilt församlingar, präster och biskopar från den vanliga kyrkliga ledningen. Kyrkans svar har aldrig varit att kyrkolivet därför måste upphöra.

Ordning genom nöden

Efter bolsjevikrevolutionen ställdes den rysk-ortodoxa kyrkan inför just detta. År 1920 utfärdade patriark Tikhon, den heliga synoden och det högsta kyrkorådet **Ukaz nr 362** för stift som skildes från den högsta kyrkliga ledningen eller där ledningen upphörde att fungera. Kyrkolivet fick inte stanna. Den lokale biskopen skulle söka samband med andra biskopar; avskurna stift skulle om möjligt samverka och skapa en provisorisk ordning. När detta inte gick ökade det lokala ansvaret.

Målet var inte permanent självständighet utan att bevara kyrkans liv och ordning genom nöden och återställa sambandet när det blev möjligt. Därför fick Ukaz 362 senare stor betydelse för den ryska kyrkliga organisationen utanför Sovjetunionen. Principen är användbar också för oss: **Nöden upphäver inte kyrkans ordning. Den tvingar kyrkan att finna former som bevarar ordningen genom nöden.**

Det fria kriget får alltså inte bli individualistisk gerillakyrklighet, där varje präst blir sin egen biskop, varje missionshus sitt eget samfund och varje familj sin egen kyrka. När sambandet bryts ska nytt samband sökas. När någon blir ensam ska han söka de andra. Där fungerande kyrkliga strukturer finns ska nya inte uppfinnas i onödan. Den provisoriska ordningen finns till för att tjäna kyrkans liv, inte för att göra självständigheten till en dygd.

Men inte ens den bästa ordning bär sig själv. Stadgar, kontaktlistor och beslutsvägar hjälper föga om människorna saknar kraft och vilja att stå kvar. Därför måste frågan om organisation följas av frågan om stridsvilja.

Stridsviljan måste byggas

I militärt språkbruk betecknar **stridsvilja** den inre uthållighet som gör att människor kan fullfölja sin uppgift under svåra påfrestningar. Den uppstår inte ur ett ögonblicks hänförelse och kan inte ersättas av kunskap eller materiel. Den växer genom 1) *kunskap och mental förberedelse*, 2) *kamratanda och sammanhållning*, 3) *förtroende för ledarskapet*, 4) *stridsvärde och uthållighet* samt 5) *meningsfullhet och moralisk grund*. Tillsammans gör dessa

faktorer människor förberedda och förtrogna med sin uppgift, trygga med dem som står bredvid och dem som leder, rädda om sina krafter och övertygade om att uppgiften är rätt och värd att fullfölja.

Så byggs också kyrkans stridsvilja. Grunden är överlåtelsen till Herren. Beredskap börjar inte med organisation, ekonomi eller lokaler, utan med ett folk som lever nära honom. 1) *Kunskap och mental förberedelse* är därför bön och bibelläsning, enskilt och gemensamt, men också förtrogenhet med Bibeln, katekesen, bekännelseskrifterna och kyrkans historia. Vi behöver känna de lutherska fädernas tro och de prövningar i vilka den blev bekänd. Den som först i konflikten försöker avgöra vad kyrkan tror står illa rustad.

2) *Kamratanda och sammanhållning* har sin kyrkliga motsvarighet i de heligas gemenskap: människor som ber och firar gudstjänst tillsammans, bär varandras bördor och påminner varandra om varför de håller fast. Den ensamme blir lätt modlös. Den som vet att andra vakar, ber och delar ansvaret står stadigare.

3) *Förtroende för ledarskapet* kräver präster och biskopar som vet vad de tror, talar tydligt, visar omsorg om dem de leder och är beredda att bära ansvar när det kostar. Ett otydligt ledarskap förbrukar kraft. Ett pålitligt ledarskap församlar den.

4) *Stridsvärde och uthållighet* har också en kyrklig motsvarighet. Ständig kyrkopolitisk konflikt, bitterhet, rädsla och interna strider nöter på människor tills de inte längre förmår bygga kyrkoliv. Gudstjänst, bön, vänskap, måltider, vila, familjeliv och kristen glädje är därför inte distraktioner från kampen. De är villkor för uthållighet. Den som aldrig får vila från konflikten riskerar till sist att bli formad mer av den än av evangeliet.

5) *Meningsfullhet och moralisk grund* innebär att det fria kriget inte får drivas av stridslust, nostalgi, bitterhet eller hat mot Svenska kyrkan. Det måste bäras av övertygelsen att den apostoliska och evangelisk-lutherska tro som anförtrotts oss är sann, att våra barn behöver få ta emot den och att Kristi kyrka är värd att bygga också när gamla institutioner inte längre bär.

Vi behöver större bekännelsemod och större bekännelsetro. Men **stridsviljan får inte bygga på stridslust**. Den ska bygga på förtröstan

på Herren, trohet mot hans ord och kärlek till dem som anförtrotts oss. **Denna stridsvilja måste byggas innan linjen faller. Därför måste beredskapen få konkret form nu.**

Förbered nästa position

Beredskap börjar före krisen. Det som då ska bära kyrkolivet måste redan ha människor som tar ansvar, gemenskaper som håller samman och redskap som kan tas i bruk. Den tredje delen handlar om hur en sådan uthållighetsplan byggs medan tid och handlingsutrymme ännu finns.

När stridsviljan väl har fått sin grund måste den omsättas i handling. Den som säger att motståndet aldrig ska uppges förpliktar sig att göra fortsatt kyrkoliv möjligt när den ordinarie kedjan inte längre bär. Först måste människorna och deras gemenskap kring Ordet och sakramenten värnas. Sedan måste de samband, ledare och resurser som tjänar dem finnas. Tiden före avgörandet ska användas till mer än analys.

Människor före strukturer

Samla de heliga. Om fem familjer på en ort delar samma tro behöver de känna varandra före krisen. Börja med bibelstudium, aftonbön, katekesundervisning, gudstjänst där det är möjligt och gemensamma måltider. Vänta inte på den perfekta organisationen. Det fria krigets första tillgång är människor som ber tillsammans och vet att de hör samman.

Ta vara på missionsföreningarna – men bygg församlingar. Missionsföreningarna har burit bön, undervisning och gudstjänstliv genom generationer och kan bli avgörande när gamla strukturer sviktar. Men föreningsformen är inte målet; missionsföreningarna har historiskt varit komplement. Målet är levande församlingar kring Ordet och sakramenten.

Bygg samband och ledarskap

Präster behöver känna andra präster, familjer veta var andra gudstjänstgemenskaper finns och lokala föreningar stå i levande förbindelse med större kyrkliga sammanhang. Samband måste finnas före sammanbrottet. Den som först när en gudstjänst upphör börjar leta efter andra står sämre rustad än den som redan har bett, arbetat och firat gudstjänst tillsammans med dem.

Visa gästfrihet. Samband byggs när missionsföreningar, missionshus, församlingar och enskilda hem tar emot präster, predikanter, lärare och andra som reser i det fria krigets tjänst. Ge dem en säng, en måltid, en predikstol och hjälp med resan. Upplåt kyrkolokaler för gudstjänster,

undervisning och nätverkssamlingar, så att Ordet förkunnas och de heliga samlas kring sakramenten. Kyrkans nätverk hålls inte samman av kartor och kontaktlistor, utan av människor som öppnar sina hem och sina gemenskaper för varandra.

Utbilda ledare. Sök framtida präster, predikanter, kateketer, kyrkomusiker, söndagsskollärare och församlingsledare. Fråga inte bara vem som ska bära arbetet nästa år, utan om 20 eller 50 år. Ge dem undervisning, uppmuntran, praktik och ekonomiskt stöd. En församling som inte förbereder ledare till nästa generation, förbereder sitt eget slut.

Ekonomi och rum för kyrkoliv

Ge tionde och bygg ekonomisk uthållighet. Avsätt en verklig del av inkomsten till de fria kyrkliga strukturer som kan behöva bära dig, din familj och din församling i morgon. Präster ska avlönas, teologistudenter utbildas, resor betalas och församlingar planteras. Ett alternativ måste finansieras medan resurserna ännu finns.

Den präst som ännu stannar därför att familjen är beroende av lönen ska inte föraktas. Ansvaret för familjen är verkligt. Men beroendet bör inte romantiseras eller göras permanent. Den som kan bör stegvis ordna sitt liv efter den ekonomi som ett friare kyrkligt arbete faktiskt kan bära och samtidigt bidra till att den ekonomin byggs. Det handlar inte om att överge sitt ansvar utan om att skapa framtida handlingsfrihet.

Gläds åt missionshusen – men minns vad Herrens tempel är byggt av. Missionshusen är en dyrbar gåva från tidigare generationer. Ta vara på dem. Öppna dem för gudstjänst, undervisning, måltider, övernattning och församlingsbildning. Men **Herrens tempel byggs av levande stenar.** Ett tomt hus bevarar inget kyrkoliv. Ett missionshus som bärs av en bedjande gemenskap kan däremot bli både hem, mötesplats och utgångspunkt för nya församlingar.

Organisationen ska tjäna uppgiften

Gör inte organisationen till ett självändamål. Ingen organisation – hur gammal och ärorik den än är – är mer värd än dess förmåga att tjäna

kyrkans uppgift. När formen inte längre bär uppgiften måste den stöpas om; när en gammal struktur inte längre kan användas måste en ny byggas. Var därför beredd att reformera, förena, dela, flytta och börja om. Troheten gäller inte den invanda organisationsformen, utan Herren, bekännelsen och den uppgift han har gett sin kyrka.

Förbered nästa position. Om en gudstjänst upphör ska människor redan känna varandra och veta var de kan samlas. Om en präst inte längre kan verka ska en kyrklig gemenskap kunna ta emot honom och dem han betjänar. Om en institution går förlorad ska en annan kunna bära uppgiften.

Detta är inte en reträttplan utan en uthållighetsplan. Först människorna, sedan gemenskapen och sambanden; därefter ledarna, ekonomin, lokalerna och de organisatoriska redskap som tjänar dem. Där en position inte längre kan hållas ska nästa redan vara förberedd. Men uthållighet kräver också något mer: att vi inte förbrukar varandra genom interna strider.

Skjut inte andra motståndsmän i ryggen

Bekännelsetrogen kyrklighet kommer också framöver att rymma olika vägval och organisationsformer. Seriens sista del handlar om hur dessa miljöer kan bära varandra, hur samvetet ska respekteras och hur dagens handlingsutrymme kan användas för att bygga kyrkoliv på femtio års sikt.

Den praktiska beredskapen prövas ytterst i hur vi behandlar dem som valt en annan väg. Därför gäller en enkel men provocerande regel: **Skjut inte andra motståndsmän i ryggen.** Kyrkans kamp riktas inte mot människor och innebär inte våld. Men bekännelsetrogen kyrklighet har inte råd att förbruka sin kraft på interna konflikter.

Olika avsnitt, samma Herre

Den ene stannar i Svenska kyrkan och kallas kompromissmakare; den andre lämnar och kallas separatist. Någon arbetar genom en missionsförening, en annan genom Missionsprovinsen, en tredje håller en lokal församling levande inom Svenska kyrkan och en fjärde bygger en fristående kyrklig gemenskap. Teologiska och kyrkorättsliga skillnader ska inte döljas eller relativiseras. Men varje strategisk skillnad behöver inte bli ett skäl för misstänkliggörande. **Tänk och tala väl om dem som kämpar på andra avsnitt än ditt eget.**

Prästen som står kvar kan göra sådant den som lämnat inte längre kan göra. Missionsföreningen kan bevara lokalt kyrkoliv. Den fristående församlingen kan erbjuda en tillflyktsort. Missionsprovinsen och andra kyrkliga strukturer kan bära biskopsämbete, prästutbildning och institutioner som andra senare behöver. Skillnaderna är verkliga. Det är också ömsesidigheten.

För att låna en medvetet drastisk bild från ett helt annat krig: **En dag kanske du är beroende av någon annans Tet-offensiv för att själv bli befriad.** Bilden handlar naturligtvis inte om våld eller om en värdering av Vietnamkriget. Den uttrycker en strategisk princip: ett genombrott på ett avsnitt kan förändra läget på ett annat. Den struktur man i dag tycker är för försiktig eller för radikal kan i morgon bära de människor, präster, biskopar, lokaler eller institutioner man själv behöver.

Bränn därför inte broarna. Tala inte föraktfullt om dem som gjort en annan strategisk bedömning. Gläds när evangeliet vinner mark också under en annan fana, hjälp när du kan, håll kontakten och be för varandra. Prästen som stannar kan senare föra en församling med sig; missionsföreningen kan bli samlingsplats när församlingskyrkan inte längre fungerar; den gemenskap som i dag uppfattas som alltför radikal kan i morgon bära biskopar, präster och institutioner. **Det fria kriget förutsätter att man känner igen sina egna även när de inte finns i samma skyttegrav.**

Håll ställningen där den kan hållas

Generositeten måste därför också omfatta dem som står kvar. Att stanna i Svenska kyrkans strukturer är inget ideal, men kan under en tid vara den enda ansvariga möjligheten. Präster bär ansvar för människor som anförtrotts dem. Familjer kan vara beroende av inkomsten eller leva där något kyrkligt alternativ saknas. På många håll finns ännu ett verkligt handlingsutrymme för evangelium och undervisning. Ingen bör från tryggt avstånd göra sin egen väg till regel för andras samveten.

Det betyder inte att kvarstannandet ska beskrivas som gott eller oproblematiskt. Avgörandet måste prövas inför Gud utifrån samvetet, kallelsen och det faktiska handlingsutrymmet. Den som står kvar måste samtidigt använda friheten medan den finns: predika evangeliet, undervisa barnen, konfirmera ungdomarna, lära ut katekesen, urskilja prästkandidater och bygga relationer till andra bekännelsetrogna kristna. Uppgiften är inte bara att förvalta dagens utrymme utan att bygga det som kan bära arbetet när positionen inte längre kan hållas.

Femtio år, inte nästa kyrkomöte

Kyrkomötet 2026, kyrkorätten och biskoparnas agerande spelar roll. Men den avgörande frågan är större: **Hur ska evangelisk-luthersk kyrka kunna leva i Sverige om 50 år?**

Vilka ska predika? Vem ska undervisa barnen? Var ska gudstjänsten firas? Var ska präster utbildas? Vem äger lokalerna? Vem betalar lönerna? Vilka institutioner ska bära kyrkolivet när de gamla inte längre kan eller vill? Svaren kan inte byggas när krisen redan är här. De måste börja byggas nu.

En praktisk beredskapsplan

De fyra föregående delarna har beskrivit uppgiften, ordningen, stridsviljan och den inbördes lojalitet som krävs när kyrkliga samband försvagas eller bryts. Nu måste principerna få praktisk form.

Om ”Vi ger aldrig upp” ska vara något mer än ett innehållslöst mantra måste det få praktiska konsekvenser. Beredskap byggs innan den be-

hövs. Därför måste vi redan nu fråga vad den enskilde kristne, prästen, familjen, missionsföreningen och församlingen konkret kan göra.

1. Bygg alternativet innan du behöver det

Bygg inte alternativet den dag du behöver det. Då är du för sent ute. Bygg det medan du ännu hoppas att du aldrig ska behöva använda det.

- Överväg att redan nu bilda en fristående stödförening kring en fungerande församling, exempelvis ”X-stads församlings vänner”. Den kan samla människor, pengar och verksamhet och vid behov fung era som en reträttpost om den ordinarie kyrkliga strukturen senare inte längre kan bära arbetet.
- Starta eller stärk lokala missionsföreningar innan de behövs som alternativa strukturer. Där det är naturligt kan en ELM-förening bära ett sådant arbete.
- Undersök möjligheten att bilda en koinonia eller församling inom Missionsprovinsen där förutsättningarna finns.
- Där andra alternativ är mer naturliga kan en EFS-förening eller någon annan stabil lokal missionsförening fylla motsvarande funktion.

Detta handlar inte om hemliga parallellorganisationer eller illojal konkurrens med den befintliga församlingen. Strukturerna ska byggas öppet, hederligt och med respekt för stadgar, äganderätt och kyrklig ordning. Poängen är beredskap och handlingsfrihet.

2. Samla människor innan de skingras

- Ta reda på vilka människor på orten som delar den kristna bekännelsen.
- Starta bibelstudier, bönegrupper och studiecirklar kring katekesen och bekännelseskrifterna.
- Samla familjer och se till att barn och ungdomar lär känna varandra.

- Tala öppet om den kyrkliga utvecklingen, vad som kan förväntas och vilka handlingsalternativ som finns.
- Vänta inte tills en kris har inträffat innan människor får veta att det finns andra som tänker på samma sätt.

De heligas gemenskap måste finnas innan den utsätts för påfrestningen. Människor som redan ber, lär och bär ansvar tillsammans kan handla lugnt när läget förändras.

3. Bryt de kyrkliga umgängestabuna

- Bjud in pålitliga präster, predikanter och föreläsare från andra bekännelsetrogna kyrkliga sammanhang till församlingar och missionshus.
- Låt människor från olika närliggande kyrkliga miljöer lära känna varandra innan de behöver varandra.
- Ordna gemensamma bibeldagar, kyrkodagar, föredrag och gudstjänster där detta är kyrkligt möjligt.
- Visa gästfrihet mot resande präster och predikanter.
- Bygg regionala nätverk mellan församlingar, missionsföreningar och präster.
- Understöd och bli aktiv i kyrkliga organisationer som verkar för bekännelsetrohet och kyrkligt motstånd, exempelvis Kyrklig samling, Kyrkliga förbundet, ELM och Missionsprovinsen. Nöj dig inte med ett passivt medlemskap: ta ansvar, sök förtroende och bidra till att leda och forma arbetet.
- Bli kyrkopolitiskt aktiv där det är möjligt, exempelvis i POSK eller Frimodig kyrka. Ställ upp i val, delta i nomineringsarbete och sök inflytande i beslutande organ. Ledning och inflytande ska vinnas öppet, stadgeenligt och genom förtroende – inte genom dolda maktövertaganden.

När sambandet bryts ska nytt samband sökas. Därför: Tänk och tala väl om dem som kämpar på andra avsnitt än ditt eget.

4. Du som är präst – bygg ditt samband nu

- Sök aktivt gemenskap med andra präster som du har teologiskt förtroende för.
- Bli medlem och aktiv i relevanta kyrkliga prästsällskap.
- Sök kontakt med Missionsprovinsens prästkollegium där detta är lämpligt.
- Odla relationer till kyrkliga ledare, präster och biskopar i andra lutherska kyrkor och på missionsfälten.
- Se till att din biskop, arbetsgivare eller närmaste organisatoriska struktur inte är ditt enda kyrkliga samband.
- Fundera redan nu på vem som kan efterträda dig vid pension, sjukdom eller om du av samvetsskäl inte längre kan fortsätta din tjänst.

Den präst som med rent samvete kan stå kvar ska inte lämna sin position i förtid. Beredskap innebär inte reträtt. Den innebär att nästa position är förberedd om den nuvarande inte längre kan hållas.

5. Utbilda nästa generation

- Identifiera ungdomar och unga vuxna med förutsättningar för kyrkligt ledarskap.
- Fråga lämpliga unga män personligen om de har övervägt prästämbetet.
- Skicka ungdomar och blivande ledare till pålitliga bibelskolor och teologiska utbildningar, exempelvis Strandhems bibel- och lärjungaskola, Församlingsfakulteten och Johannelunds teologiska högskola.
- Undersök för lämpliga prästkandidater möjligheten till konfessionellt lutherska seminarier utomlands, exempelvis i Tyskland och USA.
- Skapa stipendier som kan finansiera bibelskola, teologistudier och prästutbildning.
- Ge blivande ledare praktisk erfarenhet av undervisning, predikan, ungdomsarbete och församlingsliv.

Vem kommer efter oss? Varje präst, missionsförening och församling bör kunna ge ett konkret svar på den frågan.

6. Förbered för succession

En präst som närmar sig pension ska inte endast fråga när han själv ska sluta utan: Vad händer med församlingen dagen efter?

- Identifiera möjliga efterträdare flera år i förväg.
- Bygg relation mellan efterträdaren och församlingen före övergången.
- Se till att kyrkliga kontakter, kunskap och ansvar inte bara finns i en persons huvud.
- Dokumentera viktiga kontakter, rutiner och verksamheter.
- Planera för hur gudstjänstlivet ska fortsätta om ingen ordinarie efterträdare finns.

Ingen fungerande kyrklig verksamhet bör vara en enda människas pensionering från att upphöra.

7. Bygg ekonomisk handlingsfrihet

- Ge tionde eller avsätt på annat sätt en bestämd del av inkomsten till kyrkligt arbete.
- Bygg ekonomiska reserver i föreningar och församlingar.
- Skapa möjlighet att avlöna präster.
- Finansiera teologisk utbildning och stipendier.
- Undvik beroendet av en enda organisation eller finansiär.

Den präst som säger att han inte kan följa sitt samvete eftersom han är beroende av sin lön bör inte föraktas för det. Familj, bostad och försörjning är verkliga ansvar. Men just därför bör han börja förbereda sig i tid.

- Bygg en privat ekonomisk buffert.
- Anpassa om möjligt levnadsomkostnaderna så att handlingsutrymmet ökar.
- Överväg vilka alternativa försörjningsmöjligheter som finns.

- Stöd redan nu de fria kyrkliga strukturer som en dag kan behöva bära dig eller andra.

8. Ta vara på missionshusen och andra lokaler

- Inventera vilka missionshus, kapell och andra lämpliga lokaler som finns.
- Ta reda på vem som äger dem.
- Läs stadgarna och kontrollera för vilket ändamål fastigheterna får användas.
- Se till att det finns människor som faktiskt kan bära verksamheten i huset.
- Pröva lokalen redan nu genom gudstjänster, bibeldagar eller andra kyrkliga samlingar.

Missionshuset är inte kyrkan. Herrens tempel byggs av levande stenar. Därför måste människor, tro, undervisning, ledarskap och gemenskap komma före fastigheten.

9. Bygg informationsvägar

- Prenumerera på, läs och sprid kyrkliga tidningar och tidskrifter, exempelvis Svensk Pastoraltidskrift (SPT), Till Liv, Kyrka & Folk och Göteborgs stifts tidning.
- Sprid böcker och undervisningsmaterial från tillförlitliga förlag, exempelvis Bokförlaget Pro Veritate, BV-Förlag, Kyrkliga Förbundets Bokförlag, Luthersk Litteratur Mission och Lutherstiftelsens förlag.
- Starta studiecirklar i bekännelseskrifterna.
- Skapa lokala och regionala kontaktlistor.
- Se till att viktig information inte är beroende av en enda person eller en enda institution.
- Tala öppet om utvecklingen och de möjliga konsekvenserna.

Undvik alarmism. Syftet är inte att människor ska leva i ständig oro utan att de ska förstå situationen så väl att de kan handla lugnt om den förändras.

10. Bestäm din gräns innan du når den

I lugnare tider behöver präster och lekmän tänka igenom:
Vad kan jag acceptera även om jag ogillar det?
Vad måste jag protestera mot men kan fortfarande leva under?
Vad kan jag inte själv medverka till?
Vid vilken punkt kan jag inte längre fullgöra min kallelse med rent samvete?

- Formulera gränsen.
- Pröva den teologiskt.
- Tala om den med människor du litar på.
- Förbered de praktiska konsekvenserna av den.
- Och när gränsen faktiskt nås: flytta den inte bara därför att konsekvenserna blev obekväma.

Samveten kan nå sin gräns vid olika punkter. Ingen ska utan vidare göra sin egen bedömning till en universell regel för andra. Men den egna gränsen måste vara teologiskt prövad och ärligt dragen, så att lydnaden inte omförhandlas först när den blir kostsam.

11. Bestäm nästa position

Om vår gudstjänst upphör – var samlas vi nästa söndag?
Om vår präst inte längre kan tjänstgöra – vem ringer vi?
Om prästen måste lämna sin anställning – vem kan hjälpa till att försörja honom?
Om vår församling inte längre fungerar – vilken gemenskap söker vi oss till?
Om vi behöver bilda en ny gudstjänstgemenskap – till vilken större kyrklig struktur kan den anslutas?
Om lokalen försvinner – var firar vi gudstjänst?

Om jag pensioneras om fem år – vem kommer efter mig?
Vilka människor behöver vi lära känna redan i år?
Vilken kyrklig struktur behöver finnas om fem år som inte finns i dag?

Svaren behöver inte vara fullständiga. Men de måste vara tillräckligt konkreta för att kunna omsättas i relationer, ansvar, ekonomi och handling. En reträttposition som börjar byggas först när reträtten blivit nödvändig är ingen väl förberedd position.

Avslutning: börja nu

Börja här:

- Fördjupa dig i Bibeln och bekännelsen.
- Samla de heliga.
- Bestäm din samvetsgräns.
- Bygg en lokal beredskapsstruktur.
- Bryt onödiga kyrkliga kontaktbarriärer.
- Sök samband med andra.
- Utbilda nästa generations ledare.
- Bygg ekonomisk handlingsfrihet.
- Förbered successionen.
- Bestäm nästa position innan den behövs.

”Vi ger aldrig upp” får inte vara ett innehållslöst mantra. Det är en förpliktelse att redan nu bygga det som behövs för att kyrkans uppgift ska kunna fortsätta också när förutsättningarna förändras.

Bygg inte alternativet den dag du behöver det. Då är du för sent ute. Bygg det medan du ännu hoppas att du aldrig ska behöva använda det.

Vi ger aldrig upp

Då får de gamla orden från *Om kriget kommer* sin fulla innebörd:

”Vi ger aldrig upp! Varje meddelande att motståndet skall uppges är falskt.”

Vi vet ännu inte vad kyrkomötet beslutar. Vi ska argumentera, använda de kyrkorättsliga möjligheterna och hålla varje position som ännu kan hållas med rent samvete. Men orden om att motståndet aldrig ska uppges förpliktar. Om linjen bryts ska svaret redan vara klart: **Vi fortsätter.**

Vi fortsätter att samlas kring Ordet och sakramenten, undervisa barnen, utbilda ledare, söka samband och bära varandra. Vi håller den position som kan hållas och förbereder nästa utan att göra vår egen väg till lag för andras samveten.

Kyrkan har aldrig fått löftet att varje organisation, byggnad eller institution ska bestå. Hon har fått ett bättre löfte:

”Se, jag är med er alla dagar till tidens slut” (Matt 28:20).